

Utvärdering av textilvetenskaplig grundutbildning och doktorandutbildning

Bedömare

Mia Porko-Hudd, professor i slöjdpedagogik, Åbo Akademi

Dolores Kawalec, studeranderepresentant, Uppsala universitet

Philip Warkander, lektor i textilt management, Högskolan i Borås

Henrik Williams, professor i runologi, Uppsala universitet

Platsbesöket vid Textilvetenskapen vid Uppsala universitet ägde rum 29–30/9 2022.

Vi vill särskilt tacka för en synnerligen gedigen självvärdering och ett generöst bemötande på plats samt för samtal med personal, studerande och doktorander som gav viktiga inblickar i ämnets historia, nuvarande organisation och planering framåt.

I enlighet med givna anvisningar har vi skrivit särskilda utlåtanden för utbildningen på grundläggande och avancerad nivå respektive för doktorandutbildningen. Vi ser att utbildningarna delvis har liknande utmaningar och styrkor, men även nivåspecifika dito. I de följande utlåtandena har vi eftersträvat att synliggöra dessa utmaningar och styrkor samt ge vissa förslag på hur vi anser att utbildningarna kunde utvecklas och stärkas.

Utbildning på grundläggande och avancerad nivå

Efter att ha tagit del av självvärderingen inklusive bilagor samt på plats mött både representanter för lärarlaget och studenter som läser på olika nivåer, kan det samlade intrycket sammanfattas med att grundutbildningen håller en generellt hög kvalitetsnivå. Den stora utmaningen för utbildningen utgörs, enligt vår uppfattning, av delvis bristande kritisk massa, både gällande lärarlag och antal studenter. Nedan följer en genomgång där styrkor och svagheter diskuteras tematiskt.

Kursstruktur, retention och kunskapsmål på grundläggande nivå

De tre kurserna Textilvetenskap A, Textilvetenskap B och Textilvetenskap C, om 30 hp vardera, ges fristående, men är även valbara inom *Kandidatprogram i kulturentreprenörskap* samt *Humanioraprogrammet*. Detta ser vi som positivt då det ger ämnet en ökad synlighet för en

bredare grupp studenter som redan läser vid Uppsala universitet. Antalet studenter på A-kursen, som legat mellan 17 och 25 de senaste fyra åren, är ett bra antal både ur ekonomiskt och kvalitativt perspektiv, medan det lägre antalet på B- och C-kurserna kan ses som en utmaning. Frågan är om retentionen från A- till B-kurs kan förbättras. Samtidigt är det tydligt att textilvetenskap för många studenter är ett värdefullt biämne, vilket kan förklara den goda nivån av antalet studenter på A-kursen.

Det är tydligt att de studenter som hittar till ämnet möter en engagerad och kunnig lärarkår, och även att kursernas struktur och progression betraktas som positivt av de flesta studenter. Enligt dem finns det goda möjligheter till individuella profileringar inom kurserna och handledningen för bland annat uppsatsskrivningen är mycket god. Studenterna ansåg även att de blir lyssnade till genom kursutvärderingar. Ytterligare en positiv aspekt är den kombination av praktiska färdigheter och teoretiska perspektiv som utgör textilvetenskapens kärna och som återspeglas i kursutbudet. Kombinationen av teori och praktik har legat till grund för kursstruktur och progression, för att gifta samman praktisk kompetens med teoretisk kunskap, vilket sker på ett konstruktivt och gynnsamt vis inom och mellan samtliga kurser på grundnivå. Kursernas ordningsföljd är genomtänkt; exempelvis sker introduktionen av sömnad först på B-kursen, efter att studenten lärt sig om tygets fall på A-kursen. Detta gör att studenten successivt ledsagas in i ämnet, så att olika kunskaper kan bygga på varandra. Kurserna baseras också på en intressant syn på förkroppsligandet av kunskap, där kroppens rörelser synkroniseras med vävstolens, på ett sätt som utvecklar en kunskap som alltså inte bara är teoretisk utan också har tydliga kroppsliga dimensioner. Studenterna skapar sig ett sätt att se på saker och ting genom sitt görande.

Den delkurs som diskuterades mest under platsbesöket var delkurs 3, "Allmän textilhistoria", på A-kursen. Den delvis äldre kurslitteraturen har både ett ålderdomligt språk och vetenskapliga perspektiv som skiljer sig från mer nutida forskning, vilket utgör en viss tröskel att ta sig över för många studenter. Detta diskuterades grundligt, och även om litteraturen utgör en utmaning för både lärare och studenter kan det också ur ett längre perspektiv vara gynnsamt att ta del av olika sätt att skriva fram kunskap på.

De teoretiska och metodologiska perspektiv som introduceras på C-kursen, såsom Actor Network Theory, Material Culture Methodology och genusteori, stärker den viktiga relationen mellan undervisning och pågående forskning inom fältet, både svensk och internationell. Detta är till hjälp både inför skrivandet av C-uppsats men också för den som önskar att gå vidare till magisterprogrammet samt doktorandstudier.

Kursstruktur och arbetslivsanknytning på avancerad nivå

Det ettåriga magisterprogrammet består av 30 hp kurser och 30 hp examensarbete, och inte heller här ser vi skäl att peka ut någon strukturell svaghet i vare sig planering av program eller kursinnehåll. Dessutom är det en tillgång att det inom den valbara kursen går att välja verksamhetsförlagd utbildning (VFU), då detta utgör en möjlighet för studenten att etablera kontakt med det ämnesrelaterade arbetslivet. Även om det inte fanns något kvantitativt underlag med information om vad studenterna gör efter examen, fanns det inom institutionen en uppfattning om att många studenter ägnar sig åt arbeten som är tydligt relaterade till textilvetenskap. Vi rekommenderar att ett sådant underlag tas fram, då det kan vara ett strategiskt verktyg i marknadsföringen av kursutbudet i kontakt med nya potentiella studenter. Frågan om marknadsföring av utbildningen diskuterades även, och det konstaterades vara utmanande att vara aktiv på alla olika arenor där potentiella sökande rör sig. Personalen verkar ändå ha en viss strategi för hur utbildningen kan synliggöras genom skolbesök, föreläsningar, annonser och sociala medier.

Ytterligare något vi vill lyfta fram som positivt är den möjlighet att delta vid högre seminariet som ges till studenter som läser på magisternivå. Detta ger dem tidigt en inblick i hur det vetenskapliga samtalet förs på högre nivå, vilket kan inspirera fler att söka en framtid inom akademien, vilket gagnar inte bara textilvetenskapen utan även närliggande ämnen.

Det som är den stora utmaningen på magisternivå är det låga studentantalet, som kan påverka utbildningen negativt ekonomiskt, men också gällande nivån på seminariediskussioner och liknande övningar som kräver en mångfald av perspektiv för att bli dynamiskt och givande.

Bemanningsituation

Lärarlaget utmärks av gedigen ämneskunskap och goda pedagogiska kunskaper. Lärarna är på många sätt utbildningens viktigaste tillgång, men utgör därmed också en potentiell risk. Inom kollegiet finns en åldershomogenitet som gör att ämnets långsiktiga fortlevnad kan hotas. Det är därför viktigt att vara medveten om denna situation så att inte denna sårbarhet utvecklas, utan tvärtom kompenseras genom strategiska satsningar på regelbundna intag av nya doktorander och på andra sätt stärka bemanningen så att den blir mer diversifierad ur ett åldersperspektiv. Ett alternativ är att utreda möjligheter till gästlärare som knyts an till utbildningen.

Rekommendationer framåt

Som utmaningarna under Covid 19-pandemin visat går vissa undervisningsmoment utmärkt att genomföra digitalt, vilket öppnar upp för möjligheten att utveckla distans- och hybridkurser i ämnet även framledes. Även om textilvetenskapen är grundad i en nära relation till textila

material samt ett stort mått av förkroppsligad kunskap, finns det inom ämnet en stor potential att attrahera fler studenter, vilka idag inte söker sig till utbildningen på grund av det geografiska avståndet. Vi vill rekommendera en genomgång av textilvetenskapliga perspektiv och moment som skulle kunna rymmas inom ramen för kortare distanskurser, med möjligen endast ett eller ett fåtal platsspecifika undervisningsmoment. Detta skulle göra kurser i textilvetenskap tillgängliga för fler och samtidigt synliggöra utbildningen för en bredare publik, även över landsgränser. Kurser på engelska kunde också utredas som en möjlighet att öka antalet studerande.

Dessa distanskurser skulle kunna ges i ämnen som redan nu finns tydligt närvarande inom textilvetenskapen, men som också efterfrågas av både näringsliv och en bredare allmänhet, som t ex textilvetenskapliga perspektiv på hållbarhet och relationen mellan kulturella uttryck och identiteter knutna till textil bortom det västerländska. Den här typen av kurser kunde också öka tydlighöret av ämnets tvärvetenskaplighet.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att utbildningarna på grundläggande och avancerad nivå når både målen i högskolelagen och i högskoleförordningen samt de textilvetenskapligt specifika målen. Det är tydligt att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund och en väl beprövad erfarenhet, med studentens lärande i centrum. Examinationen, som var särskilt ingående beskriven inom självvärderingen, sker på ett ändamålsenligt och rättssäkert sätt, och är också grundad i synen på att progression ska genomsyra kurserna. Forskningsmässigt finns internationella perspektiv med, men dessa hade kunnat förstärkas ytterligare, på samma sätt som hållbarhetsperspektivet redan är självklart närvarande men hade kunnat tjäna på att lyftas mer explicit.

Frågan om jämställdhet är svår att besvara inom ett så pass kvinnodominerat ämne, där kvinnor dominerar både inom lärarlaget och inom studentgruppen. Detta är dels del av en mer djupgående och historisk diskurs, där textila material och kunskaper länge associerats med en kvinnlig sfär, dels en bredare utveckling inom högre utbildningar, som i allt högre utsträckning domineras av kvinnor. Därmed är det inte en situation som är unik för textilvetenskapen, utan snarare bör den sneda könsfördelningen ses som ett tecken i tiden.

Utbildning på doktorandnivå

Efter att ha tagit del av självvärderingen, inklusive bilagor samt på plats mött både representanter för lärarlaget och doktorander, kan det samlade intrycket sammanfattas med att

forskarutbildningen håller en generellt god kvalitetsnivå. Utmaningen för utbildningen utgörs av liknande utmaningar som grundutbildningen, nämligen bristande kritisk massa och i detta fall även bristen på en professor inom ämnet. Nedan följer en beskrivande genomgång där utbildningens styrkor och svagheter mer detaljerat lyfts fram.

Under platsbesöket träffade vi en nydisputerad, en nyantagen doktorand (som antogs våren 2022) samt en äldre doktorand, som inte för närvarande är aktiv. En tidigare grupp om sex doktorander antogs 2002–2003, och en sjunde 2004. Fem av dessa har disputerat. Ytterligare en doktorand antogs 2009 (och disputerade 2018), och en 2014 (som disputerade 2021). Mot denna bakgrund är det tydligt att det problem med ett åldershomogent lärarlag, som togs upp under värderingen av grundutbildningen, är en konsekvens av en välkommen satsning för knappt tjugo år sedan, samt den följande bristen på regelbunden doktorandantagning sedan dess.

Avsaknaden av fler doktorander nämndes i självvärderingen och var också något som diskuterades omfattande under platsbesöket. Samtliga är införstådda med att det låga antalet doktorander utgör en risk för ämnet framgent, och inser också att det kan medföra negativa konsekvenser för dem som genomgår en doktorandutbildning i ämnet. Den kritiska massan studerande på forskarnivå får nu uppnås genom samarrangemang med övriga doktorander på Konstvetenskapliga institutionen. Eftersom ämnet kan finansiera större delen av en doktorand genom stipendiemedel ungefär var fjärde år vore det önskvärt om ytterligare minst en doktorand kunde antas lika frekvent. Då kunde samtida antagning av dessa utgöra en, visserligen minimal, samlad grupp. Alternativt kunde en antagning vartannat år ge en viss jämnhet. Det är bedömarpanelens åsikt att om en fakultet ska ha ett visst forskarutbildningsämne borde en garanterad miniminivå vara en doktorand vart fjärde år. I bästa fall kan detta uppnås genom omfördelning inom ”befintliga ekonomiska ramar” som det står i panelens uppdragsbeskrivning.

Liksom doktorander i andra ämnen är dock inte textilvetenskapliga doktorander enbart utlämnade åt kollegor inom samma disciplin, utan kan välja att knyta kontakter över ämnesgränserna och universitetsgränserna. Köpenhamnsbaserade Centre for Textile Research nämndes som viktig plattform för internationella forskarkontakter, både inom textilvetenskap men även mellan ämnen som befinner sig inom det textila forskningsfältet eller andra närliggande forskningsfält. Det är positivt att det högre seminariet ges digitalt, vilket ger möjligheter för fler som inte är knutna till institutionen att delta i det textilvetenskapliga samtalet om ny forskning, både som möjlighet att knyta kontakter med andra forskare men

också genom att öppna upp textilvetenskapens verksamhet för forskare och lärare vid andra lärosäten.

Vid institutionen finns det doktorandkollegor inom konstvetenskap, till vars seminarier alla intresserade är välkomna att delta. Att kulturvård nu är ett forskarämne med egen doktorandutbildning ser vi som positivt. Anledningen till att denna punkt är så pass viktig att den inleder utvärderingen av doktorandutbildning, är samma som skrevs fram tidigare, nämligen ämnets utsatthet när det gäller bristande kritisk massa. Ur ett ämnesperspektiv är det viktigt med återväxt genom nya doktorander, men även för doktoranden personligen är det utvecklande att ha kollegor inom samma ämne och på samma nivå. Detta möjliggör inte bara mer dynamiska samtal inom traditionella strukturer som seminarier och personalmöten, utan är också en viktig faktor i de informella aspekterna av arbetslivet, vilket kan påverka både arbetsmiljö och ge nya infall och perspektiv på forskningen.

Doktorandhandledningen verkade vara välfungerande med regelbundna uppföljningssamtal och en nära relation mellan doktorand och handledare. Samtidigt fanns det utrymme för doktoranden att vidga sina nätverk och samverka med andra forskare inom det egna forskningstemat.

Vår rekommendation för framtiden är att fortsätta ha som uttalad målsättning två aktiva doktorander som är verksamma samtidigt, antingen antagna samma år eller med ett par års mellanrum. Detta kan också vara till hjälp vid kunskapsöverföring inom ramen för doktorandutbildningen, så att inte nya doktorander ständigt måste ta reda på allt själv, utan kan hjälpas in i den nya rollen av en äldre doktorandkollega.

Ämnets mindre storlek utgör i sig en slags flaskhals för nydisputerade, då de inte kan förlita sig på att det ska finnas akademiska tjänster för dem att söka efter disputation. I och med att textilvetenskap i Sverige enbart ges vid Uppsala universitet gör det att nydisputerade har svårare att komma in på den akademiska arbetsmarknaden, än nydisputerade i större och mer etablerade humanistiska ämnen.

En viktig faktor i en doktorandutbildning är relationen till ämnets professor, som på många sätt fungerar som dess samlande kraft, både inåt mot institutionen men också utåt, i etablerandet och upprätthållandet av externa kontakter. I nuläget saknas det en professor i textilvetenskap, vilket kan vara en utmaning för doktoranderna. Denna brist kompenseras i mångt och mycket av disputerade kollegor, varav en docent. Samtliga av dessa har gedigen ämneskunskap och

åtnjuter respekt inom det textilvetenskapliga forskarkollegiet och har egna kontaktnät. En professor kommer ändå med en annan symbolisk vikt och frågan om att tillsätta en professur i ämnet bör enligt vår uppfattning utredas.

Sammantaget kan vi konstatera att utbildningen inom textilvetenskap både vad gäller grundläggande och avancerad nivå, samt forskarutbildning, leds och bedrivs av en engagerad och kunnig personal. Stämningen mellan personalen samt mellan personalen och studenter verkar vara mycket god och framåtblickande. Utbildningens utmaningar på alla nivåer utgörs i huvudsak av dess litenhet gällande personalens omfattning och gällande antalet studerande och doktorander. Även avsaknaden av en professor i ämnet kan ses som en faktor som bidrar till att ämnet har begränsade möjligheter att växa eller bli starkare. Vi ser ändå god potential i textilvetenskapens framtida utveckling och samhällsrelevans dels genom att utreda möjligheten att erbjuda kurser online och på engelska, dels genom att i viss mån vidga vetenskapsområdets fokus mot andra kulturer och tidsperioder än vad som nu fokuseras.